

УДК 343.121.5

Віталій Олегович НАЙДА,

курсант 3 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОЇ СИСТЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Високий рівень злочинності серед неповнолітніх, кризові явища у соціальній та економічній сферах в Україні викликають необхідність посилити соціальний захист дітей, визначити пріоритетні напрями у цій важливій роботі, одним з яких є увага до дітей при виникненні у них конфлікту із законом [2]. На забезпечення основних прав неповнолітніх й спрямоване створення системи ювенальної юстиції в Україні. Ювенальна юстиція – це не тотальний державний контроль за сімейною сферою, не загроза вилучення дітей з родин за формальних підстав. Це поле оптимального доцільного доброзичливого ставлення до дітей, які вступили у конфлікт з законом, опинилися у складних ситуаціях та, відповідно, потребують особливої уваги суспільства. Сучасна ювенальна юстиція – це система державних, муніципальних та громадських судових, правоохоронних та правозахисних органів, установ та організацій, що на основі права та за допомогою медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють правосуддя щодо дітей, профілактику та попередження правопорушень дітей та проти дітей, захист прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації. Отже, ювенальна юстиція націлена на забезпечення прав двох категорій дітей – дітей у конфлікті з законом та дітей, які опинилися у складній життєвій ситуації (сироти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні, жертви злочинів тощо). У нашому дослідженні ми розглянемо першу категорію дітей, хоча, як показує практика, нерідко ці дві категорії співпадають.

Ювенальна юстиція має столітню історію. Піонером у розбудові ювенальної юстиції стали США, де у 1899 р. було створено перший «дитячий суд» у м. Чикаго. На території сучасної України у період перебування її у складі Російської імперії також існувала система ювенальних судів. Станом на 1915 р. більша частина з російських ювенальних судів діяла в українських містах. Компетенція Київського ювенального суду була комплексною: до його провадження належали як правопорушення малолітніх, так і делікти, вчинені проти них. Нині є декілька ефективних моделей ювенальної юстиції – англо-американська, континентальна, скандинавська. За загальним правилом вони діють на підставі окремих законодавчих актів про судоустрій і процедуру в органах ювенальної юстиції. Так, у США такою основою є федеральний Закон про ювенальну юстицію та запобігання правопорушенням неповнолітніх (1974 р.), у Великобританії – ряд законів про дітей і молодь (впроваджуються з 1908 р.). Необхідність створення в Україні системи ювенальної юстиції зумовлена тим, що деякі положення чинного законодавства не повною мірою узгоджуються з окремими міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, насамперед з Мінімальними стандартними правилами ООН щодо здійснення правосуддя у справах неповнолітніх 1985 р. («Пекінські правила») та Конвенцією ООН з прав дитини 1989 р. Дані міжнародні стандарти мають бути інтегровані у системи національного законодавства кожної з держав, що підписали Конвенцію ООН про права дитини [1, с. 10].

Для успішного запровадження системи ювенальної юстиції необхідно відштовхуватися від досвіду тих держав, де ця система успішно функціонує в наш час. Доволі прозора і вмотивована нідерландська система ювенальної юстиції, хоча у ній немає відповідних законодавчих актів. Ключовими елементами цієї системи є: ювенальний суддя, ювенальний прокурор, ювенальний адвокат, Рада із захисту дітей при Міністерстві юстиції Нідерландів (займається підготовкою соціально-психологічної характеристики правопорушника, наданням відповідної інформації ювенальному судді, а також наглядом за дотриманням прав дитини під час кримінального процесу), центри пробації (переважно громадські організації).

Аналізуючи європейський досвід, можна виокремити основні ознаки європейського ювенального суду, які можуть бути враховані при розбудові системи ювенальної юстиції в нашій державі, а саме: 1) на початковій стадії розгляду справи суддя діє одноособово (для цього необхідна усебічна, у тому числі психологічна, підготовка судді); 2) до судді висуваються специфічні вимоги щодо репутації, життєвого та професійного досвіду, ним може стати не обов'язково юрист, а й лікар, педагог (підкреслимо при цьому важливість правової підготовки), що зумовлено педагогічними та психологічними засадами ювенального судочинства; 3) у центрі судової процедури перебувають тільки суддя та неповнолітній.

Важливим кроком для розбудови системи ювенальної юстиції є визначення підсудності справ, які підлягають юрисдикції ювенальних судів. Характер справ, що будуть розглядатися ювенальними судами, можна визначити так: 1) справи, у яких неповнолітній звинувачується у вчиненні злочинів, які підсудні місцевим судам загальної юрисдикції; 2) справи, у яких неповнолітнього визначено потерпілим; 3) справи, що стосуються неналежного виконання батьками та дітьми взаємних обов'язків; 4) справи, що виникають із цивільних позовів до неповнолітніх або їх батьків, через завдання шкоди особистим майновим та немайновим правам потерпілого.

Отже, перспективним у подальших дослідженнях є розвідки щодо вибудовування сучасної моделі ювенальної юстиції для України, що дозволить сформулювати ідеологічні та теоретико-методологічні підстави для вдосконалення кримінально-правових та кримінально-процесуальних положень, спрямованих на реалізацію прав та свобод дітей, які вступили у конфлікт з законом. Втім, ці питання підлягають додаткового дослідження. Пропоную учасникам науково – практичної конференції прийняти участь в обговоренні піднятих питань.

Список бібліографічних посилань: 1. Конвенція ООН про права дитини. Правове положення неповнолітніх в Україні. Збірник нормативних актів. Харків, 2002. С. 21. 2. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : указ Президента України від 24.05.2011 № 597/2011 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011> (дата зверення: 17.10.2018).

Одержано 19.10.2018

УДК 343.98

Віталій Вікторович НЕВГАД,
заступник голови Національної поліції України –
начальник Головного слідчого управління

ЩОДО МЕТОДИКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ СПОСОБОМ, НЕБЕЗПЕЧНИМ ДЛЯ ЖИТТЯ БАГАТЬОХ ОСІБ

Одним із найбільш небезпечних різновидів злочинних посягань проти життя та здоров'я особи є умисні вбивства. Протидія таким кримінальним правопорушенням завжди знаходиться в пріоритеті для органів правопорядку, у тому числі підрозділів досудового розслідування Національної поліції. Це цілком зрозуміло, адже право на життя є невід'ємним правом кожної людини (ст. 3 Загальної Декларації прав людини, ст. 27 Конституції). Тому обов'язком держави є захист цього права у тому числі й кримінально-правовими та криміналістичними засобами.

Протягом останніх років у зв'язку з нестабільною політичною та важкою економічною ситуацією в Україні, стан криміногенної обстановки погіршувався та характеризувався зростанням тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи, у тому числі й умисних вбивств, учинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Не дивлячись на те, що сьогодні спостерігається позитивна тенденція зі зменшення кількості умисних вбивств та